

Leo van der Kar floretstage voor J. Divendal en cadetten in Pisa.

Lessen onder leiding van Antonio Di Ciolo

29-2 t/m 7-3-2004

Door Jeroen Divendal

De KNAS heeft mij en enkele talentvolle floretschermers enige tijd geleden een trainingsstage aangeboden op kosten van het Leo van der Karfonds dat sinds lang sporters en trainers ondersteund. De keuze van de stageplek was voor mij niet moeilijk. Ik wilde naar Di Ciolo. De voorbereidingen werden in gang gezet en enige tijd later zijn Tommie Varekamp, Martin Remijn, Joris Mosk en ikzelf in Pisa neergestreken.

De trainingsstage was bedoeld als bijscholing en cursus voor mij als lesgever en voor de meegeroemde schermers om hun ervaring en kennis te vergroten met hun verblijf in de schermzalen van in de eerste plaats Pisa en ook Livorno. Deze laatste stad is de bakermat van het Italiaanse moderne schermen kan je wel stellen met de gebroeders Nadi als prominenten.

In Italië zijn de provincies Toscane en Veneto de belangrijkste schermgebieden. Het wemelt er van schermzaaltjes en het niveau van het Italiaanse floretschermen is in zijn algemeenheid hoog op dit moment. De schermerschool van Antonio Di Ciolo heeft mijn stijgende interesse gewekt sinds mijn bezoek aan een trainingscursus voor Italiaanse schermers in de Dolomieten in 2001. Deze werd door de oude leraar uit Pisa geleid. Er werd daar destijds flink gediscussieerd



door de aanwezige schermers en achteraf gezien was het een unieke gebeurtenis. Uitspraken van Di Ciolo als "Je moet niet leren maar laten leren" of "Er is geen goede of foute manier van steken" hebben mijn interesse gewekt. De verhalen van collega's over zijn schermzaaltje van het voormaats bezemkast. Dan de onhandig ogende houding van deze oudere man met houterige bewegingen. Hoe kan het dat hij 2 schermers in het olympisch heren floretequipe heeft? Het had er tijdens de trainerscursus alle schijn van dat de lesmethode van deze kampioenenmaker open tot zeer open moest zijn. Als dat waar was dan zou hij, bij mijn weten, de enige schermersleraar zijn met een open didactiek die op dit moment leerlingen aan de wereldtop heeft. De lesmethode betitelt Di Ciolo zelf als 'naturalistisch, alomvattend en occasioneel'. Termen die ook in literatuur over didactiek gebezigd worden. De lessen van de man uit Pisa leken veel verder te gaan dan de zogenaamde keuzes die de Hongaren wel gebruiken en het repetitief automatiseren van acties beschouwd hij als absoluut verkeerd. Ik wilde wel eens van dichtbij meemaken wat dit in de praktijk inhield.



Met nooduitgang

Op maandagmiddag 1 maart gingen we voor de eerste maal naar de schermzaal die zich in de catacomben onder de tribunes van 'Il Palazzetto' (de sporthal) van Pisa bevindt. Eenmaal binnen werden we hartelijk ontvangen en aanschouwde we soms met open mond het atelier van de kunstenaar. De verhalen over de 'bezemkast' waren dus écht waar.

De diverse kleine ruimtes die behoren tot 'Pisascherma' zijn onderling verbonden met een gang. Je vindt achtereenvolgens kantoortje met wapenreparatieplek vol met mappen, foto's en bekers, schermzaaltje van 8 bij 12m., kleedruimten en opbergruimte voor trainingsmateriaal. Zijdelings zie je in de gangen lockers, sommige verlaten anderen nog in gebruik. De hal van de nooduitgang is tevens in gebruik als trainingsruimte. Deze is

koud en donker. Het geheel was een met plakband, doeken en touwtjes bij elkaar gehouden bunkerachtig onderkomen. Het kledingrek was met bezemstelen, touw en plakband verlengd. Een oorkonde was bij gebrek aan ruimte in de gang op een brandblusser geplaatst. Wereldkampioenen Sanzo en Vanni hingen op een poster met plakband aan de boiler in de schermzaal. Er stonden verschillende spreuken over schermen op de muur geschreven. "draaien om te raken" of "schermen is hoe, wanneer, waar, waarom" stond er onder andere. De schermlopers waren ongeveer de helft korter en de helft smaller dan voorgeschreven om nog ruimte over te houden om individuele lessen te geven waar uiteindelijk een veldje van 3 bij 5 meter voor over was. Aan de raamkant werd de ruimte nog meer verkleind door een meterdiepe overlapping waar een volwassene niet kan staan. Laat staan Tommie. Ik vond het prachtig.



Kinderlessen

Antonio Di Ciolo geeft aan beginnende kinderen spelletjes, oefeningen en schermen met elektrische plastic floretten als inleiding naar het schermen met stalen floretten. Dit doen beginnende kinderen zeker een jaar. Een kindertraining duurt ongeveer 1,5 uur en een kind wordt verondersteld 3 maal in de week in de schermzaal te verschijnen. Niemand komt echt stipt op tijd en dat lijkt ook geen probleem te zijn.

De spelletjes zijn bedoeld om de elementaire bewegingen en vaardigheden van het schermen een achtergrond en brede basis te geven.



Touwspringen, kaatsen, ballen gooien in een net vanaf een kinetische wiplank en met ringen diverse oefeningen voor de ontwikkeling van kinesthesia, balans en stabiliteit. Door de ring heen duiken die spinnend wordt voorbij gespeeld door de trainer, eerst één dan met drie ringen voor een begin van momentkeuze. Tennisballetjes verplaatsen in planken met gaten, voorwaarts en achterwaarts en al doende een aanzet zich eigen makend voor schermpassen en uitval.

Door de kleine ruimte is de organisatie van de lessen een vrij lastige aangelegenheid. Di Ciolo organiseert de oefeningen en dirigeert zijn leerlingen en assistenten naar bepaalde ruimtes omdat de schermzaal te klein is. De oefeningen worden verder door de kinderen zelf gecontroleerd uitgevoerd. Ze hebben leren materiaal pakken en opruimen. In de trainingen zit ook een groeplesgedeelte met wapens. Hierin wordt uitgebreid ingegaan op de groet en het in stelling komen. Later liet Antonio me weten dat hij de kinderen een floret geeft om de ouders de indruk te geven dat ze ook nog iets aan schermen doen. Als het aan hem lag deden ze vooral oefeningen met spel materiaal en spelletjes.

Voor het schermen met plastic elektrische wapens is er een beentraininggedeelte. De kinderen moesten om beurten een aantal schermacties hardop aankondigen en iedereen moest deze dan gezamenlijk uitvoeren. Aan meer gevorderden worden individuele lessen ook in een soort groepvorm gegeven waarbij de trainer met 3 of 4 leerlingen kort na elkaar lesgeeft. De individuele lessen die schermers van Pisascherma krijgen is slechts een gedeelte van hun les en trainingsprogramma. Bij gevorderden is het atletische gedeelte van aanzienlijk belang. Bij bijvoorbeeld voetenwerk-trainingen worden ook gesloten lesmethodes gebruikt als de commandovorm. Deze spierversterkende en coördinatie-trainingen worden nu gegeven door Antonio's zoon Enrico, welke het sabel en degenschermen onder zijn hoede neemt sinds enkele jaren. Onder andere Veronica Rossi, Francesco Martinelli op degen en Ilaria Bianco op sabel worden nu door hem getraind. Enrico is ook mede auteur van enkele publicaties over schermtraining. Onder andere behandelt hij daarin de emotionele kant en beleving van training en wedstrijdschermen.



J. Divendal schrijft op verzoek van A. Di Ciolo "Hoe, wanneer, waarom en waar" op de muur.

Antonio Di Ciolo heeft een actieve manier van begeleiding van alle aanwezigen in zijn zaal. Hij schreeuwt dingen naar mensen achterin en neemt iemand bij de hand die hij een raadseltje influistert. Zijn correctiemethode is veelal in vragende vorm en indirect. Het komt ook wel voor dat iemand bestraffend wordt toegesproken. Toscaanse synoniemen van sukkel en slaapkop worden dan

uitgehangen aan het lijdend voorwerp. In de ondertiteling liet Di Ciolo me wel weten dat een schermleerling regelmatig moet beschikken over een flinke dosis geduld. Er wordt ook meer betast in de communicatie dan in Nederland en dat wordt als aanvaardbaar en normaal beschouwd. Het past in het parool van Di Ciolo om niet te direct te sturen. Hij gaat er immers prat op dat hij niet onderwijst maar helpt te leren. Enkele uitspraken die ik tijdens de trainingen heb gehoord heb ik hieronder opgeschreven.

“Doe de dingen die opportuun zijn. Als je de deur dicht vindt gooi je dan de deur rond de deur neer met een sloophamer? Nee, je maakt hem open.”

“Er bestaat niet zoiets als een plotselinge actie van je tegenstander. Je bent namelijk met zijn tweeën. Je moet er dus rekening mee houden dat je tegenstander ook actie onderneemt.” “Je leerling moet leren met een gerust hart de afstand te verkleinen.”

“De pasuitval is onzin. Als je wilt raken dan moet je eerst op de goede afstand gaan staan. Ik leer dus niemand een pasuitval. Je komt eerst in de raakafstand met een pas en dan gebeurt het. Dat het ook een uitval kan zijn is duidelijk. De uitval bestaat ook niet in sjabloonvorm. Er bestaan oneindig veel uitvallen. Alles is steeds afhankelijk van de situatie. Bij balletjes mikken moet dus het doel steeds op een andere afstand staan.”

“Wat die Nederlandse voetballer zegt, is waar (Johan Crujff. Ik gaf Antonio een boek van Johan Crujff over voetbal in het Italiaans.), niet leren door onderwijs maar door te leren. Een leraar moet uitgaan van de leerling en deze de waarachtige dingen aanbieden zodat deze kan leren.”

“Doe nooit twee keer hetzelfde en varieer de manier van aanbieden van de kling, de afstand en het moment. Train nooit gedeeltes van het repertoire.”

“De leraar hoeft niet met zijn leerling een partij te schermen want dan zou hij de 60 niet halen. Het voldoet de juiste situatie te creëren.”

“Op korte afstand leert je leerling gemakkelijker alle technieken. Dit geldt voor alle wapens.

Wat iedereen beweert over dat de klassieke acties als liement, enveloppement, flanconade enz. dat deze overbodig zijn omdat ze niet meer op de loper voorkomen ondergraaft de ontwikkeling en basis van de schermer, maar ook die van de leraren. Leer je leerlingen alle technieken van het schermen.”

“Ik heb mijn leerlingen altijd op korte afstand laten schermen. Dat er ook op grotere afstand kan worden geschermd weet ik wel maar ik heb het altijd zo gedaan. En zie wat het me gebracht heeft. Mijn leerlingen breken laat door, maar als ze doorbreken, doen ze het op wereldtopniveau.”

Lesinhoud

Tijdens de lessen wordt veel met de klingen gewerkt. Veel transporten, riposten met oppositie en glijsteken. Vanuit de parades worden alle opties aan voortzettingen die de scherm sport biedt occasioneel doorgenomen. In feite worden er in de individuele les twee soorten lessen gecombineerd. Het ene leselement is een soort technische les waarin de leerling op eigen initiatief een zo breed mogelijk arsenaal aan schermhandelingen zou moeten proberen uit te voeren. De begeleiding van de leraar is een adviserende en een indirect corrigerende. De afstand en het aanbieden van de kling wordt gevarieerd. Af en toe wordt er door de leraar geweerd en gestoken.

De leerling is vooral zelfstandig aan het werk en wordt daarbij gecoacht door de leraar. Het andere gedeelte van de lesinhoud bestaat uit een meer tactische les. Centraal in deze lessegmenten staan elementen als afstand, momentkeuze en tactische noodzaak. Tijdens deze themagedeeltes wordt steeds afstand, moment en type actie veranderd. De leerling leert techniek en momentkeuze van de leraar en leert momentkeuze dankzij de haperingen van de leraar. De oplossingen van de leerling worden per actie beoordeeld. Is het een goede oplossing dan raakt de leerling, is het een verkeerde of onrealistische dan zou de leraar deze moeten laten mislukken. De leerlingen van Di Ciolo kennen deze manier van werken en weten dat wanneer hun steken gepareerd worden een andere oplossing moeten vinden. Er is echter niet direct de mogelijkheid om de juiste actie te ‘oefenen’ want het is niet gebruikelijk dat deze nog eens in de zelfde vorm voorbij komt. Op deze manier duurt het accommoderen van een beweging langer dan bijvoorbeeld door gebruikmaking van automatisering. Langere rijpingstijd is nodig. Het grote voordeel van deze occasionele methode is dat het alomvattend is qua ingrediënten. Alle elementen die een schermactie moet hebben zijn geïntegreerd: momentkeuze, afstand, technische uitvoering, snelheid en besluitvaardigheid. Soms wordt de druk aardig opgevoerd bij de leerling door wat hardere commentaren, door deze tegen te werken en de prestatiedruk wat op te voeren. De leraar weet ook wanneer met stroop te smeren. Antonio Di Ciolo zegt dat de dag bepaalt wat voor een les je geeft en dat geen les hetzelfde is. De leraar moet zijn leerling elke dag opnieuw lezen en eruit halen wat er op dat moment inzit. Hij hamert er regelmatig op dat occasioneel niet moet worden verward met toevallig. De situaties die opgeroepen worden in de lessen moeten in het belang zijn van het leerproces van de leerling. Een goede leraar in zijn ogen is dus instaat om te doorgronden welke zaken ingrediënten zijn of thema's. Let wel, er worden geen acties gerepeteerd of ingeslepen! Er is een constante en bewuste, vaak subtiele, variatie in het creëren van de lessituatie. Dat is geen eenvoudige zaak en vereist ervaring.

Conclusie

Het bezoek was erg de moeite waard. Voor mij geldt dat ik me verder heb laten inspireren dan voor vertrek. De meegereisde jongens vonden het ook een heel leuke reis. We hebben veel over de lesmethode van Di Ciolo gepraat. Ik heb vertaald voor hen wat er zoal gezegd werd en videobeelden laten zien ter verduidelijking. Ze hebben meegetraind en af en toe les gekregen. Ons bezoek werd behoorlijk serieus genomen en Antonio heeft echt moeite gedaan om zoveel mogelijk kennis over te brengen. Hij ging tijdens apart voor ons geregelde lesochtenden in op zijn en mijn manier. Hij vond dat ik op de goede weg was. Veel is op videocassette vastgelegd en die zal ik zeker gebruiken als geheugensteun. Ik vind dat mijn ontwikkeling als trainer nu nog aan het begin is maar ik zal me zeker laten beïnvloeden door deze zoon van een ornamentenrestaurateur van de toren van Pisa. Ik voelde me een beetje thuisgekomen in de bezemkast van Antonio. Jammer dat hij nu een mooie nieuwe zaal krijgt met alles erop en eraan. Hij is er best blij mee, maar twijfelde of hij er ook spreuken op de muur ging schrijven.

